

Nr 37.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare uppskov med slutförandet av vissa undersökningsarbeten i Kiirunavaara och Gellivare malmberg; given Stockholms slott den 21 januari 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

G. Malm.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 januari 1921.

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, TAMM, HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Malm, anförde:

I skrivelse den 26 maj 1913 (nr 126) bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund träffa överenskommelse angående ökad brytning och utfraktning av järnmalm m. m. Riksdagen uppställde emellertid det

3024. *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 31 häft. (Nr 37—39.) 1*

villkoret, att förstnämnda bolag skulle åtaga sig anordna en genom djupborrningar utförd undersökning rörande malmernas dimensioner på djupare nivåer inom Kiirunavaara och Gellivare malmberg intill en kostnad av högst 500,000 kronor. Avsikten med en dylik undersökning var den, att, då staten hade att träffa sitt avgörande angående den ytterst betydelsefulla frågan om eventuell inlösen av den halvpart i de nämnda malmfälten, som vore enskild egendom, utredning i god tid skulle föreligga rörande storleken av de malmtillgångar, om vilkas förvärvande komme att bliva fråga. Undersökningen skulle utföras i överensstämmelse med de anvisningar, som lämnades av en för arbetets övervakande tillsatt nämnd av tre personer, av vilka en skulle utses av Kungl. Maj:t, en av bolaget och en av järnkontoret; och skulle arbetet så bedrivas, att nämndens rapport över de vunna resultaten kunde föreläggas 1919 års riksdag.

Sedan mellan staten och bolagen den 18 juli 1913 träffats överenskommelse om utförande av berörda undersökningar i enlighet med riksdagens beslut, utsågos följande personer till ledamöter av undersökningsnämnden: av Kungl. Maj:t professorn W. Petersson, av bolaget disponenten fil. doktor H. Lundbohm och av järnkontoret direktören P. Larsson.

I skrivelse den 26 februari 1917 till dåvarande chefen för finansdepartementet hemställde sedermera denna nämnd på i skrivelsen närmare anförda skäl — undersökningsarbetet hade fördröjts av åtskilliga omständigheter — om ett efter omständigheterna lämpat uppskov med slutförandet av ifrågavarande undersökning.

I anledning härav föreslog Kungl. Maj:t i proposition den 27 april 1917, nr 312, riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att med ändring av bestämmelserna i förenämnda den 18 juli 1913 träffade avtal medgiva, att den i samma avtal föreskrivna undersökningen rörande malmernas dimensioner på djupare nivåer inom Kiirunavaara och Gellivare malmberg icke behövde slutföras tidigare än att redogörelse för de vunna resultaten kunde föreläggas 1921 års riksdag.

Enligt riksdagens skrivelse den 6 juni 1917, nr 231, erhöll Kungl. Maj:t det sålunda äskade bemyndigandet.

Denna nämnd — sedan Larsson avlidit, har han ersatts med disponenten Erik Malm — har nu i skrivelse den 9 oktober 1920 gjort framställning om ytterligare uppskov till den 1 oktober 1921 med slutförandet av det nämnden givna uppdraget.

I skrivelsen lämnar nämnden — efter att hava erinrat om att nämnden i förberörda skrivelse den 26 februari 1917 redogjort för de arbeten, som vid 1917 års ingång utförts — redogörelse för de under tiden därefter verkställda undersökningarna, varefter nämnden, med förmälan att det till undersökningarna avsedda beloppet, 500,000 kronor, förbrukats, innan ett ytterligare planerat, för bedömande av det s. k. Kaptenslagrets i Malmberget utsträckning mot djupet ytterst viktigt borrhål hunnit utföras, anför följande:

»För att rätt kunna bedöma borrhålsresultaten är av största vikt att känna, huruvida någon avvikelse från den avsedda riktningen av borrhålen ägt rum eller icke, och i förra fallet att utröna, huru stor avvikelser är och åt vilket håll.

Undersökningar rörande borrhålens avvikelser hava utförts i samband med borrhållningen medelst den s. k. Noltens metod, och har därvid konstaterats, att vissa borrhål äro fullkomligt raka, medan andra förete en avvikelser, några relativt obetydlig, blott en eller annan grad, andra betydande, 9—18°, ja ett borrhål har gjort en avvikelser av ända till 38° från ursprungsriktningen.

Bestämmandet av åt vilket håll sådana borrhål avvikit, vilket givetvis är av mycket stor betydelse, möter stora svårigheter, och nämnden har på denna fråga nedlagt mycket arbete. På grund därav att borrhållningen ägt rum i fyndigheter av magnetisk järnmalm, äro alla de olika mättningsmetoder härför, som grunda sig på magnetnålens ställning, utslutna, och till följd av borrhålens ringa diameter hava ej heller de moderna mättningsapparater, som grunda sig på fotografering i borrhålet eller på användande av gyroskop, kunnat komma ifråga. Försök hava därför pågått alltsedan 1917 med en vid denna tid av bergsingenjör P. E. Gummesson uppfunnen apparat, varjämte en samtidigt av Svenska Diamantbergborrningsaktiebolaget i marknaden förd »Stratameter» underkastats en ingående prövning. Ingendera av dessa apparater har emellertid givit tillfredsställande resultat. Sedan emellertid en del förbättringar vidtagits med den förstnämnda apparaten, och sedan försök med en ny s. k. ritsningsmetod under den gångna sommaren vid försök vid Klacka Lerbergs och Stribergs gruvor givit lovande resultat, hava arbeten med bestämmande av avvikelserna i de ifrågavarande borrhålen återupptagits, men på grund av oförutsedda hinder fördröjts, så att utsikt näppeligen förefinnes att få dem slutförda förr än under nästkommande sommar.

På grund härav och i betraktande av den utomordentligt stora betydelse, kännedom om borrhålens avvikelseriktning har för bedömande av malmfyndighetens storlek på de djup, å vilka den blivit genomgången med borrhålen, fyndighetens stupningsförhållanden m. m., får nämnden härmed i underdånighet anhålla om ytterligare uppskov ett år eller till den 1 oktober 1921 med slutförandet av det givna uppdraget.»

Nämnden meddelar slutligen, att trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund den 14 september 1920 beslutat ställa nödiga medel till förfogande för drivande av ovan omförmälda ytterligare borrhål i Malmberget samt att arbetet därmed avsetts skola slutföras i sådan tid, att resultatet därav kunde ingå i nämndens slutredogörelse.

På grund av remiss har kommerskollegium den 22 november 1920 avgivit utlåtande i ärendet, och har kollegium därvid jämväl överlämnat yttranden av bergmästaren i norra bergmästardistriktet samt av fullmäktige i järnkontoret.

Såväl kommerskollegium som bergmästaren och fullmäktige i järnkontoret hava tillstyrkt bifall till framställningen.

*Departements-
chefen.*

Kännedomen om i vad mån och åt vilket håll borrhål avvikit från ursprungsriktningen är givetvis av stor betydelse vid bedömande av malmlagers mäktighet. Det torde därför vara uppenbart, att, om de av nämnden planerade bestämningarna av nu ifrågakvarande borrhåls avvikelser få komma till utförande, malmkvantiteterna i Kiirunavaara och Gellivare malmberg på de djup, å vilka de blivit genomgångna med borrhål, kunna bättre bedömas och sålunda undersökningsnämndens arbeten erhålla ett avsevärt större värde, än om dessa arbeten skulle nu avslutas. Med hänsyn till angelägenheten av att, inför den ej alltför avlägsna frågan om eventuell inlösen mot betydande kapitalutlägg av den i enskild ägo varande halvparten i nämnda malmfält, vinna så säker kunskap som möjligt om dessa malmtillgångars verkliga storlek tillstyrker jag i likhet med myndigheterna, att det av nämnden nu begärda uppskovet måtte beviljas.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att, utan hinder av bestämmelserna i det den 18 juli 1913 träffade avtal mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, å andra sidan, ävensom riksdagens i skrivelse den 6 juni 1917, nr 231, meddelade beslut, medgiva, att den i nämnda avtal föreskrivna undersökningen rörande malmernas dimensioner på djupare nivåer inom Kiirunavaara och Gellivare malmberg icke behöver slutföras tidigare än att redogörelse för de vunna resultaten kan föreläggas 1922 års riksdag.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Eduard Francke.